

Kommuneplanens samfunnsdel og UU – et spørsmål om kunnskap, holdning og innretning?

Hvordan kan universell utforming ivaretas i
kommuneplanens strategiske del?

Fagkonferanse, Florø 16.06.2013

Dr.scient Ulla Higdem, HiL

**Høgskolen
i Lillehammer**

Lillehammer University College • hil.no

Over 30-års historie

- Tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne har vært et tema i over 30 år. Bra enkelttiltak – ingen systematisk effekt i starten.
- Manglet kopling til kommunens sentrale styringsdokument – kommuneplanen.
- Universell utforming har vært et begrep i Norge siden 1997
- Rundt 2000 – en rekke satsinger fra ulike departementer om universell utforming og planlegging.
- 2005 – 2008 - Pilotkommuner om universell utforming som kommunal strategi – stor rapport
- Veiledere, informasjon mmmmmmm
- En rekke standarder (Norsk Standard)
- Nå nedfelt i PBL !

Så – er det noe problem i kommuneplansammenheng, da?

- Manglende oppmerksomhet i det daglige, faglige om nødvendigheten av Universell utforming? Kunnskap – holdning og inntretning.
- Universell utforming – kan det være et strategisk grep?
- ”Nødvendig for noen – lettvinnt for alle” – en sannhet med modifikasjoner?
- Kryssende interesser i all samfunnsplanlegging – også knyttet til universell utforming?
- Universell utforming oppfattes som fokus på fysisk tilrettelegging? Hva med andre grupper med nedsatt funksjonsevne med behov for tilrettelegging?
- Kan/ bør universell utforming grupperes under ”folkehelse”?
- Virker plansystemet? Fra plan til handling?

- Sint bilpassasjer brøt meg i bakken

En passasjer i en bil skal ha gått til fysisk angrep på en syklist ved Storhove i Lillehammer i ettermiddag. Syklisten er nå på sykehuset.

Terje Lisødegård

Publisert 20.05.2013 kl 17:23 Oppdatert 21.05.2013 kl 06:59

Den skadde syklisten, som er fra Eidsvold og var på lang treningstur i pinsen, sier til GD at han syklet på fylkesvegn ved Storhove, ikke på gang- og sykkelvegen, som starter like ved der hendelsen skjedde.

- Plutselig stanset det en personbil og ut kommer en mannlig passasjer. Han kjefter og går til angrep på meg, forteller syklisten til gd.no

- Lagt i bakken

Han sier at han ble lagt brutalt i bakken, og at mannen også håndterte sykkelen hans brutalt.

- Jeg ble helt fortjanset da mannen angrep meg, sier syklisten, som er for mosjonist å regne, men som sykler mye og langt.

Hovedpoenger:

- Benytt Kommunal planstrategi til å få universell utforming inn som sentralt mål i all planlegging og aktivitet. Gjør temaet politisk interessant.
- Kommuneplanarbeidet er særs viktig for å nedfelle universell utforming og kommuneplanen legges til grunn for kommunens, statens og regionale myndigheter i kommunen.
- Plikt til deltakelse fra statlige og regionale (fylkeskommunale) myndigheter i kommuneplanarbeidet. Benytt dette!
- Kommuneplanlegging skal fremme allmenn diskusjon i samfunnet. Pressa og innbyggere viktig her.
- Deltakelse og medvirkning enda sterkere i ny PBL. Drøftinger mellom private utbyggere, interesseorganisasjoner, kommunale sektorer, statlige og regionale myndigheter. Inngå allianser og avtaler i handlingsprogrammet.
- Handlingsplanen er koplingen mellom plan og handling, mellom plan og økonomi. Handlingsplanen kan/ bør utformes konkret med ansvar.
- Gjør planarbeidet enkelt OG konkret. Vis samfunnsdelens arealrelevans, økonomirelevans og samhandlingsrelevans.
- Lag gode kommunale rutiner for oppfølging.

Planleggingsaktivitet er
(bortimot) kontinuerlig og
er ett system.

Planlegging er flere fag
sammenkoplet. Ikke et
fag som har forrang.
Alle har kunnskap

Planlegging skal gi
føringer og binde
aktiviteter i framtid

Planlegging = målretta,
kunnskapsbasert og
framtidorientert
handling

Planlegging = en ARENA for
samhandling og samarbeid
innenfor et territorium

Planleggingsaktivitet skal
bringe fram mange
kunnskapsområder, og alle skal
kunne delta – en gjensidig
læringsarena

Samfunnsplanlegging – som kommuneplanlegging

- Samfunnsplanlegging
 - Planlegging utført i offentlig regi
 - Bygger på et tverrsektorielt kunnskapsgrunnlag
 - Målsetting å utvikle et geografisk avgrensa samfunn i en bestemt retning
 - Eller over i en bestemt tilstand

- Det overordna og informerte blikket for sammenhenger, samspill og synergier
 - Fokuserer på de kritiske faktorene for et samfunns framtidige utvikling og
 - Finne innsatser og tiltak for å møte en slik utfordring

PBL

§ 1-1. Lovens formål

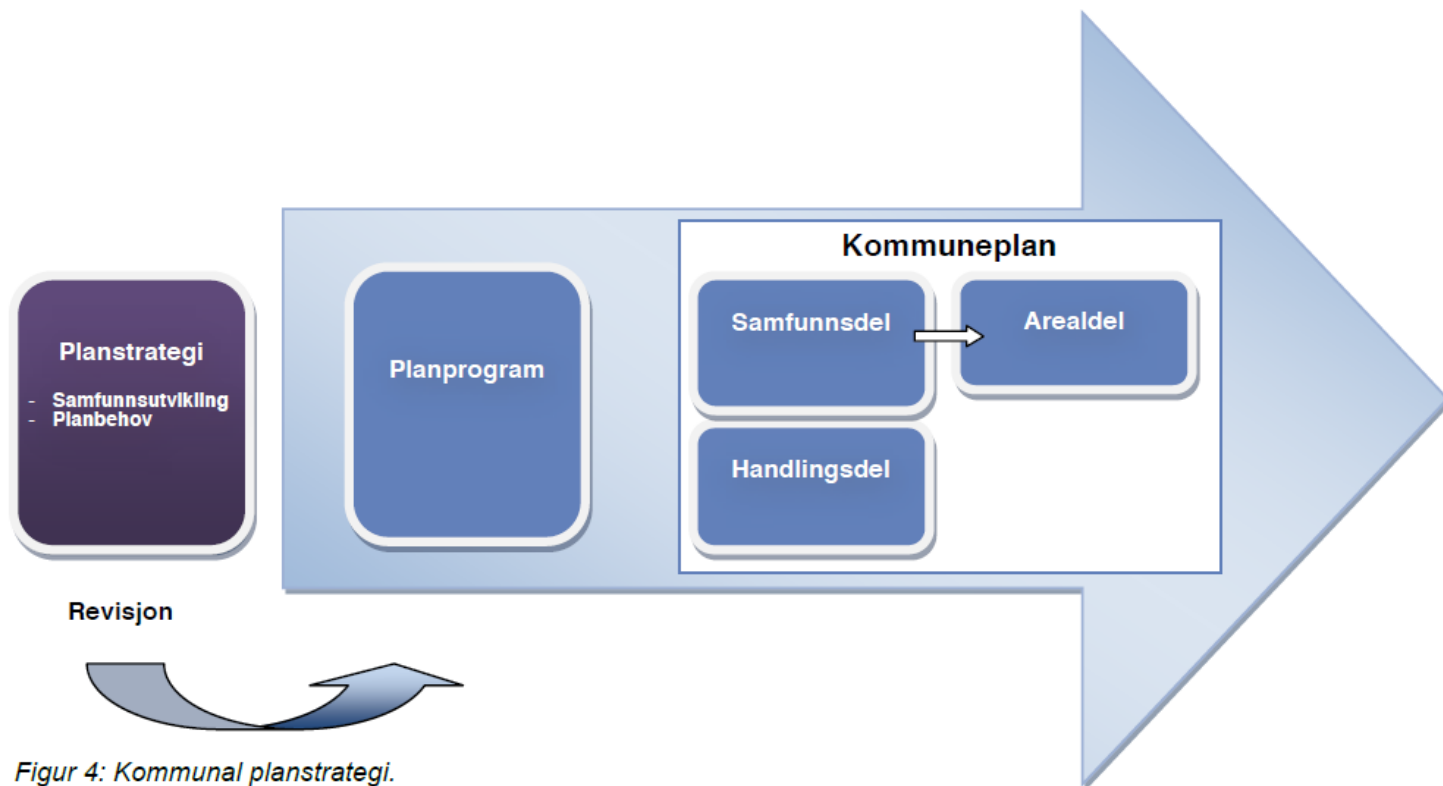
Loven skal fremme **bærekraftig utvikling** til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner.

Planlegging etter loven skal bidra til å **samordne** statlige, regionale og kommunale oppgaver og **gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser**.....

Planlegging og vedtak skal **sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter**. Det skal legges vekt på **langsiktige løsninger, og konsekvenser for miljø og samfunn skal beskrives**.

Prinsippet om **universell utforming** skal ivaretas i planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak. Det samme gjelder hensynet til **barn og unges oppvekstvilkår og estetisk utforming av omgivelsene**.

Figur 4: Kommunal planstrategi.

Aktuelle tema (listen er ikke uttømmende) å vurdere i samfunnsdelen:

- Visjoner
- Bærekraftig utvikling, miljø
- Folkehelse
- Universell utforming
- Barn og unge
- Samfunnsikkerhet
- Idrett
- Friluftsliv
- Eldre
- Næringsutvikling
- Boligpolitikk og boligbygging
- Utbyggingsstrategi, byggeskikk
- Samordnet areal- og transportplanlegging
- Senterutvikling og kjøpesenterpolitikk
- Samferdsel, kollektivtrafikk og tilgjengelighet
- Skoler og barnehager
- Integreering
- Fattigdom
- Kultur
- Kulturminnevern
- Energi, vannforsyning og renovasjon
- Reduksjon i klimagassutslipp
- Klimatilpasning

Kilde: MDs veileder kommuneplanprosessen

§ 3-1. *Oppgaver og hensyn i planlegging etter loven*

Innenfor rammen av § 1-1 skal planer etter denne lov:

- a) **sette mål for den fysiske, miljømessige, økonomiske, sosiale og kulturelle utviklingen i kommuner og regioner, avklare samfunnsmessige behov og oppgaver, og angi hvordan oppgavene kan løses**
- b) sikre jordressursene, kvaliteter i landskapet og vern av verdifulle landskap og kulturmiljøer
- c) sikre naturgrunnet for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv d) legge til rette for verdiskaping og næringsutvikling
- e) legge til rette for god forming av bygde omgivelser, gode bomiljøer og gode oppvekst- og levekår i alle deler av landet
- f) fremme befolkningens helse og motvirke sosiale helseforskjeller, samt bidra til å forebygge kriminalitet
- g) ta klimahensyn gjennom løsninger for energiforsyning og transport
- h) fremme samfunnssikkerhet ved å forebygge risiko for tap av liv, skade på helse, miljø og viktig infrastruktur, materielle verdier mv.

Planleggingen skal fremme helhet ved at sektorer, oppgaver og interesser i et område ses i sammenheng gjennom samordning og samarbeid om oppgaveløsning mellom sektormyndigheter og mellom statlige, regionale og kommunale organer, private organisasjoner og institusjoner, og allmennheten.

Planleggingen skal bygge på økonomiske og andre ressursmessige forutsetninger for gjennomføring og ikke være mer omfattende enn nødvendig.

Planer skal bidra til å gjennomføre internasjonale konvensjoner og avtaler innenfor lovens virkeområde.

Vedtatte planer skal være et felles grunnlag for kommunal, regional, statlig og privat virksomhet i planområdet.

§ 3-2. *Ansvar og bistand i planleggingen*

Ansvar for planlegging etter loven ligger til **kommunestyrene, regionale planmyndigheter** og **Kongen**, jf. §§ 3-3 til 3-7.

Offentlige organer og private har rett til å fremme planforslag etter reglene i §§ 3-7 og 12-3, jf. § 12-11.

Alle offentlige organer har **rett og plikt** til å delta i planleggingen når den berører deres saksfelt eller deres egne planer og vedtak og skal gi planleggingsmyndighetene informasjon som kan ha betydning for planleggingen. Dette gjelder også for Sametinget.

Fylkesmannen skal påse at **kommunene oppfyller plikten til planlegging** etter loven. **Regional planmyndighet** skal **veilede og bistå kommunene i deres planleggingsoppgaver**.

Kommunal planstrategi sentral

- En strategi for planlegging

- En drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, som langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, sektorenes virksomhet
- Hvordan tilnærme seg disse
- Hvilke kan ”løses” gjennom planlegging
- Hvilke typer planer skal vi utarbeide de neste 4 årene
- Kan også være oppstart av kommuneplanarbeidet

- En arena for dialog og samhandling

- Identifisere utfordringer og evt kompleksiteten i disse utfordringene

Strategisk og konkret

- Eks: en beskrivelse av kommunens / regionens status for universell utforming på de forskjellige områder
- Beskrive spesielle utfordringer, hindringer, konflikter knyttet til universell utforming
- Drøfte ulike samlede strategier for universell utforming
- Vurdere om det er spesielle planleggingsbehov knyttet til universell utforming (evt i samforstand med andre områder) som bør gjennomføres i løpet av perioden. Eks kombinasjonen UU og Folkehelse – eller UU knyttet til fortettingsstrategier i byer.
- Godt planstrategiarbeid gir forutsetninger for en helhetlig samfunnsdel

Kommuneplanens samfunnsdel

Kommuneplanens samfunnsdel skal ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon.

- Den bør inneholde en beskrivelse og vurdering av alternative strategier for utviklingen i kommunen.
 - gi grunnlag for sektorenes planer og virksomhet i kommunen.
- retningslinjer for hvordan kommunens egne mål og strategier skal gjennomføres i kommunal virksomhet
 - ved medvirkning fra andre offentlige organer og private.
- skal ha en handlingsdel
 - handlingsdelen skal revideres årlig.

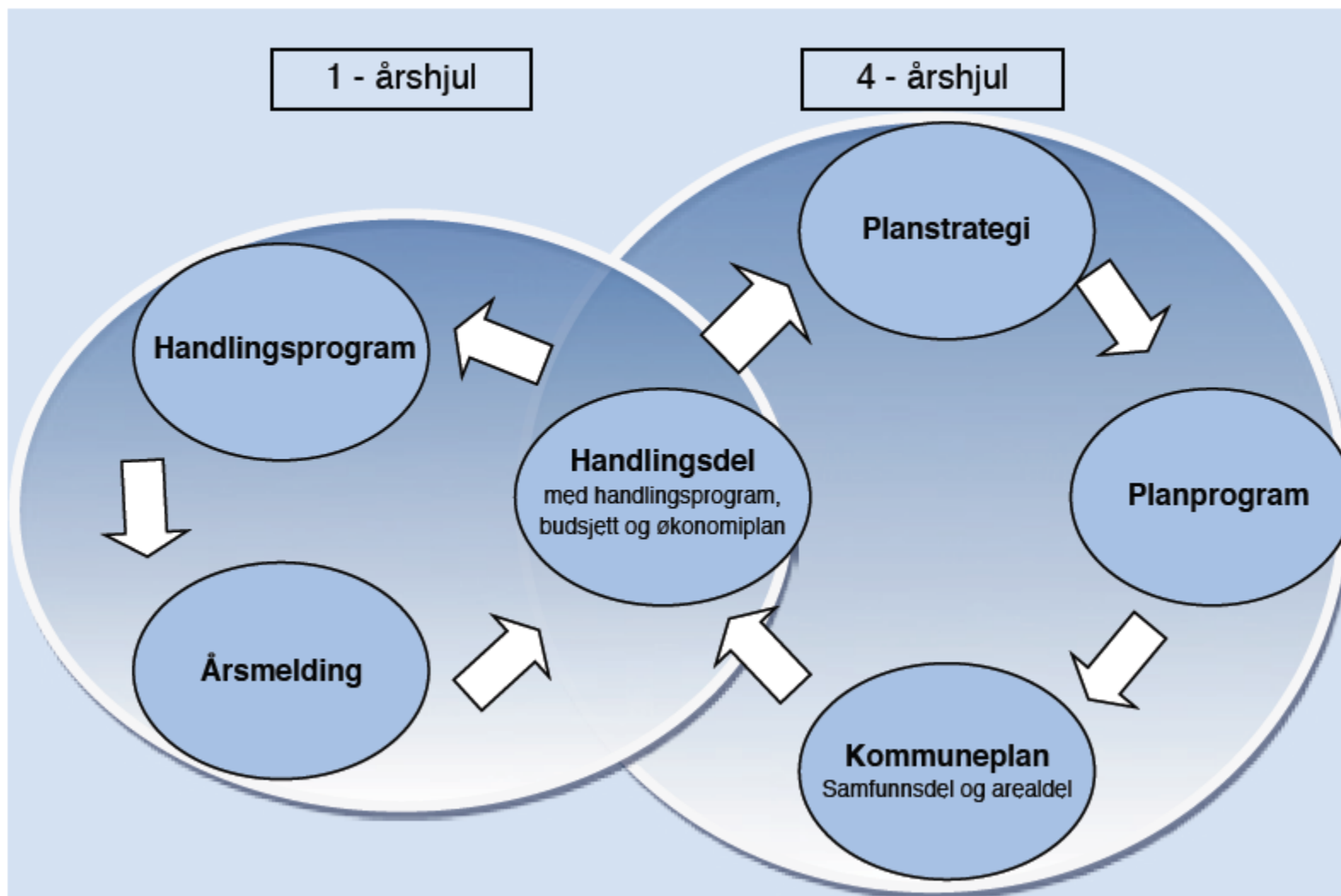
For utarbeiding og vedtak av kommuneplanens samfunnsdel gjelder reglene for medvirkning og deltakelse samt høring.

Virkingen av kommuneplanens samfunnsdel

Kommuneplanens samfunnsdel skal legges til grunn for kommunens egen virksomhet og for statens og regionale myndigheters virksomhet i kommunen.

Kommuneplanens handlingsdel gir grunnlag for kommunens prioritering av ressurser, planleggings- og samarbeidsoppgaver og **konkretiserer tiltakene** innenfor kommunens økonomiske rammer.

Integrert kommuneplanlegging

Kilde: MDs veileder kommuneplanprosessen

Innflytelse			Virkemidler
Stor		Beslutningsrett	Konsultasjoner, bistand
		Medbestemmelse	Arbeidsgrupper, virkemidler for diskusjon og planlegging
		Diskusjon	Møter, rådgivende grupper, folkemøter, «åpne kontordager»
	Informasjon	Skriv, nett, aviser, brosjyrer, intervju,	
Lite	Offentlighet	Lovbestemmelsene om offentlighet sikret	

Deltakelse,
 medvirkning,
 empowerment
 makt og
 innflytelse

Nyskapinger og innovasjoner

Nordland og Nord-Trøndelag utvikler

nærbutikken som helsehus

Den lokale butikken blir stadig viktigere for helse og trivsel i små bygder. I høst blir det satt i gang et nasjonalt prøveprosjekt i Nordland og Nord-Trøndelag for å utvikle butikken som sosial arena.

Bo lenger hjemme.

Dersom en kan utsette innflytting på institusjon, så vil kommunene kunne spare inn store beløp.

Butikken vil kunne spille en stor rolle når det gjelder livskvalitet og helse, både for eldre og andre grupper i bygda

Og da må det være universelt utformet!

Å styrke lokalbutikkens posisjon i bygda, utover det å selge dagligvarer. Det er snakk om å tilby nye tjenester både for unge og eldre. Og det er en forutsetning at kommunene på sikt kan være villige til å betale for slike ekstra-tjenester.

Høgskolen
i Lillehammer
Lillehammer University College • hil.no

Hovedmål	Delmål	Tiltak	Mål i planperioden / indikator	Resultater/ status/	Avvik	Budsjett	Regnskap
Gode aktivitets-tilbud i hverdagen	Legge til rette for et aktivt friluftsliv	Flere friarealer og grøntområder	Oppgradere x kvm fri- og grøntområder	x kvm oppgradert fri- og grøntområder			
		Flere turstier	4 km mer turvei i året	x km nyetablert turvei			
		Flere båt plasser	Etablere 20 nye båt plasser	Antall nyetablerte båt plasser			
		Ivareta allemannsretten	Nasjonale retningslinjer				

For alle planprosesser

- Gjør plan- og strategiarbeidet politisk interessant.
- Allmenn debatt om Universell Utforming – kunnskap og diskusjon gir forståelse for alle.
- Deltakelse og medvirkning, drøfting og partnerskap mellom mange parter, eks. grender, frivillige organisasjoner og utbyggere.
- Alle ledere og sektorer i kommunen skal med – inkluderer alle kunnskapsområder
- Vær konkret i handlingsprogrammet
- Lag gode rutiner for oppfølging av kommuneplan og handlingsprogram – gjerne politisk godkjent og vedtatt.
- Kople til økonomiplan og hvem som skal gjennomføre hva når.